

Rolnummer 824
Arrest nr. 76/95 van 9 november 1995

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering,
gesteld door het Hof van Cassatie.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters L. De Grève en M. Melchior, en de rechters L.P. Suetens,
P. Martens, J. Delruelle, H. Coremans en A. Arts, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder
voorzitterschap van voorzitter L. De Grève,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag

Bij arrest van 14 februari 1995 heeft het Hof van Cassatie, tweede kamer, de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Is het artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering in strijd met de artikelen 10 (voorheen 6) of 11 (voorheen 6bis) van de Grondwet, doordat het bepaalt dat de burgerlijke partij die op haar verzet tegen een beschikking van buitenvervolginstelling van de raadkamer in het ongelijk wordt gesteld, tot schadevergoeding jegens de verdachte wordt veroordeeld terwijl dit niet het geval is voor de Staat, wanneer de procureur des Konings in het ongelijk wordt gesteld ? »

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied

De eiser tot cassatie had klacht wegens valsheid in geschrifte ingediend met burgerlijke partijstelling tegen de verwerende partij voor het Hof van Cassatie.

Hij had bij de kamer van inbeschuldigingstelling bij het Hof van Beroep te Antwerpen hoger beroep ingesteld tegen de beschikking tot buitenvervolginstelling van de raadkamer van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen.

De kamer van inbeschuldigingstelling had de beschikking tot buitenvervolginstelling bevestigd en de appellant met toepassing van artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering veroordeeld tot een schadevergoeding van 100.000 frank.

In de rechtspleging op voorziening in cassatie voert de eisende partij voor dat Hof onder meer aan dat artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering in strijd is met de grondwettelijke beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie.

Dienvolgens heeft het Hof van Cassatie de bovenvermelde prejudiciële vraag gesteld.

III. De rechtspleging voor het Hof

De expeditie van de verwijzingsbeslissing is op 24 februari 1995 ter griffie ingekomen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 20 maart 1995 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 22 maart 1995.

Memories zijn ingediend door :

- W. Goovaerts, Lusthofdreef 26, 2900 Schoten, bij op 28 april 1995 ter post aangetekende brief;

- W. Theunissen, Acacialaan 44, 2610 Wilrijk, bij op 28 april 1995 ter post aangetekende brief;
- de Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, bij op 4 mei 1995 ter post aangetekende brief.

Van die memories is kennisgegeven overeenkomstig artikel 89 van de organieke wet bij op 9 mei 1995 ter post aangetekende brieven.

Memories van antwoord zijn ingediend door :

- W. Goovaerts, bij op 30 mei 1995 ter post aangetekende brief;
- de Ministerraad, bij op 2 juni 1995 ter post aangetekende brief;
- W. Theunissen, bij op 6 juni 1995 ter post aangetekende brief.

Bij beschikking van 4 juli 1995 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot 24 februari 1996.

Bij beschikking van 13 september 1995 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 3 oktober 1995.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de partijen en hun advocaten bij op 14 september 1995 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 3 oktober 1995 :

- zijn verschenen :
 - . Mr. R. Verstraeten, advocaat bij de balie te Brussel, voor W. Goovaerts;
 - . Mr. S. Sonck, advocaat bij de balie te Brussel *loco* Mr. R. Bützler, advocaat bij het Hof van Cassatie, voor W. Theunissen;
 - . Mr. M. Dalle en Mr. A. Van Gysel *loco* Mr. E. Jakhian, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers A. Arts en J. Delruelle verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

Memorie van W. Goovaerts

A.1.1. Volgens een vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie moet de schadevergoeding overeenkomstig artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering ambtshalve worden toegekend telkens wanneer het verzet van de

burgerlijke partij tegen een beschikking van de raadkamer wordt afgewezen, los van enige fout van de burgerlijke partij en ongeacht de reden van onontvankelijkheid of ongegrondheid.

Wanneer het openbaar ministerie in hoger beroep in het ongelijk wordt gesteld, dan wordt geen schadevergoeding toegekend.

Dat verschil in behandeling is kennelijk niet verantwoord.

A.1.2. Op het vlak van de uitoefening van het recht van hoger beroep tegen een beschikking van de raadkamer die nadelig is voor hun belangen, zijn het openbaar ministerie en de burgerlijke partij op voet van gelijkheid geplaatst. De wetgever heeft aan de burgerlijke partij een zeer bijzondere rol toegekend, in de zin dat deze geacht werd toezicht uit te oefenen op de beslissingen van de onderzoeksgerechten en het beleid van het openbaar ministerie hieromtrent.

In zoverre de wetgever aan de burgerlijke partij een recht met dezelfde strekking en draagwijdte heeft toegekend als aan het openbaar ministerie, is het niet redelijk verantwoord dat de burgerlijke partij tot schadevergoeding moet worden veroordeeld wanneer haar hoger beroep faalt, terwijl dat niet het geval is voor het openbaar ministerie.

A.1.3. De ongelijkheid wordt nog verscherpt doordat tot schadevergoeding wordt veroordeeld los van enige fout van de burgerlijke partij, bijvoorbeeld zelfs in geval van verjaring van de strafvordering.

A.1.4. Artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering was gegrond op de gedachte dat het verzet van de burgerlijke partij de voorlopige invrijheidstelling van de verdachte in de weg stond. Ingevolge de wet van 20 juli 1990 kan een hoger beroep van de burgerlijke partij thans niet meer tot gevolg hebben dat de verdachte in voorlopige hechtenis blijft.

De *ratio* die aan de betwiste bepaling ten grondslag lag, is thans niet meer voorhanden.

A.1.5. Bovendien kunnen de doelstellingen van artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering ook langs een andere weg verwezenlijkt worden. In zoverre met de betwiste bepaling werd beoogd het onrechtmatig aanwenden van rechtsmiddelen te voorkomen en de aan de verdachte berokkende schade te vergoeden, kan een zelfde resultaat worden verkregen met toepassing van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek voor de burgerlijke rechtbanken.

A.1.6. Ten slotte dient nog te worden opgemerkt dat de enigszins analoge bepaling van het vroegere artikel 436 van het Wetboek van Strafvordering, volgens welke de burgerlijke partij werd veroordeeld tot een schadevergoeding bij afwijzing van haar voorziening in cassatie, reeds bij wet van 20 juni 1953 werd vervangen.

Memorie van W. Theunissen

A.2.1. Er bestaat tussen het openbaar ministerie en de burgerlijke partij een fundamenteel verschil dat op een objectief criterium steunt en een redelijke verantwoording biedt voor de onderscheiden behandeling.

Terwijl het openbaar ministerie in redelijkheid moet oordelen over de opportuniteit van een hoger beroep, kan de burgerlijke partij, gedreven door louter persoonlijke belangen en op grond van beschouwingen die onverenigbaar zijn met het algemeen belang, hoger beroep instellen tegen de buitenvervolginstelling van de verdachte.

A.2.2. De wetgever heeft willen voorkomen dat de burgerlijke partij lichtzinnig gebruik zou maken van een rechtsmiddel waardoor de openbare strafvordering wordt voortgezet.

Die doelstelling kan de verplichting tot het opleggen van een schadevergoeding bij afwijzing van dat rechtsmiddel verantwoorden.

Dat de wetgever daarbij alleen diegenen die handelen uit eigen belang heeft beoogd en niet het openbaar ministerie, dat handelt op grond van het algemeen belang, kan niet willekeurig worden geacht.

Memorie van de Ministerraad

A.3.1. Het Hof heeft reeds in zijn arresten nrs. 82/94 van 1 december 1994 en 22/95 van 2 maart 1995 gewezen op het fundamentele verschil dat op een objectief criterium steunt : « het openbaar ministerie vervult, in het belang van de gemeenschap, de opdrachten van openbare dienst met betrekking tot de opsporing en de vervolging van de misdrijven (artikelen 22 tot 47 van het Wetboek van Strafvordering) en vordert de toepassing van de strafwet (artikel 138 van het Gerechtelijk Wetboek); de verdachte verdedigt zijn persoonlijk belang ».

In die zaken ging het over artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering, dat net als het thans ter discussie staande artikel 136 van dat Wetboek betrekking heeft op het hoger beroep tegen de beschikkingen van de raadkamer.

A.3.2. Het uitgangspunt van de prejudiciële vraag dat enkel de burgerlijke partij en niet het openbaar ministerie tot schadevergoeding kan worden veroordeeld, strookt niet met de werkelijke stand van zaken zoals die thans is.

Sedert het arrest van 19 december 1991 van het Hof van Cassatie wordt aangenomen dat de Staat aansprakelijk is voor fouten begaan door magistraten in de uitoefening van hun ambt.

Op het openbaar ministerie rust een aansprakelijkheidsstelsel dat niet zozeer verschilt van het stelsel van artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering. Het eerste verschil is dat het openbaar ministerie niet persoonlijk aansprakelijk is maar wel de Staat, terwijl de burgerlijke partij wel persoonlijk aansprakelijk is. Het tweede verschil is dat de verdachte zelf de veroordeling van de Staat tot schadevergoeding wegens fout zal moeten vorderen, terwijl de burgerlijke partij bij afwijzing van haar hoger beroep ambtshalve veroordeeld wordt.

Dat tweede verschilpunt volgt evenwel niet uit de wet, die nergens melding maakt van een ambtshalve veroordeling. Dat is een jurisprudentiële constructie waarvan het volstaat dat zij gewijzigd wordt om het verschil teniet te doen. Voorts kunnen enkel normen en niet hun interpretatie het voorwerp zijn van een beoordeling door het Hof.

Het verschil tussen het openbaar ministerie en de burgerlijke partij dat uit de wet zelf voortspruit is derhalve miniem.

A.3.3. Het verschil in behandeling tussen het openbaar ministerie en de burgerlijke partij dat thans aan de orde is, is niet zo belangrijk als het verschil tussen het openbaar ministerie en de verdachte dat ter discussie stond in de zaken die werden beslecht bij de bovenvermelde arresten nrs. 82/94 en 22/95.

Artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering belet de verdachte hoger beroep aan te tekenen tegen de beschikking van de raadkamer, terwijl de burgerlijke partij en het openbaar ministerie dat wel kunnen. Artikel 136

van het Wetboek van Strafvordering brengt daarentegen slechts minieme verschillen teweeg tussen de aansprakelijkheidsstelsels van de burgerlijke partij, enerzijds, en het openbaar ministerie, anderzijds, zoals hiervoor reeds werd uiteengezet.

Nu enkel bepaalde aspecten van het verschil in behandeling dat voortvloeit uit artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering ongrondwettig werden bevonden wegens onevenredigheid met het beoogde doel, dient noodzakelijkerwijze te worden besloten dat het geringere verschil dat voortspuit uit artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering niet onevenredig is met het beoogde doel.

Memorie van antwoord van W. Goovaerts

A.4.1. Weliswaar heeft het Hof in de arresten nrs. 82/94 en 22/95 gezegd dat het verschil tussen de bescherming van het openbaar belang en de behartiging van een privé-belang een redelijke verantwoording biedt voor het feit dat het openbaar ministerie tijdens de volledige duur van het onderzoek prerogatieven geniet, maar het Hof heeft daaraan toegevoegd dat dit verschil niet in elk opzicht het verschil verantwoordt dat tussen het openbaar ministerie en de verdachte bestaat inzake het recht om hoger beroep in te stellen.

De stelling van de Ministerraad dat het grotere verschil in situatie van, enerzijds, het openbaar ministerie en, anderzijds, de verdachte een groter verschil in behandeling tussen het openbaar ministerie en de burgerlijke partij verantwoordt, is zeer betwistbaar.

De wetgever heeft expliciet de keuze gemaakt om de burgerlijke partij en het openbaar ministerie op voet van gelijkheid te behandelen wat betreft de mogelijkheid om hoger beroep in te stellen tegen een beschikking van de raadkamer. Het is in het licht van dat uitgangspunt dat de overeenstemming van artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet moet worden beoordeeld.

A.4.2. Voor een veroordeling tot schadevergoeding overeenkomstig artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering moet geen fout of nadeel worden vastgesteld.

Het kan niet worden aangenomen dat het verschil in behandeling tussen het openbaar ministerie en de burgerlijke partij « zeer gering » zou zijn, zoals de Ministerraad beweert. Het aansprakelijkheidsstelsel van artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering is wel degelijk fundamenteel verschillend van dat van de artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek.

A.4.3. De stelling van de Ministerraad dat het verplicht karakter van de veroordeling tot schadevergoeding niet uit de wet maar uit de rechtspraak voortvloeit, kan niet worden aangenomen.

De onderliggende *ratio* van artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering heeft het Hof van Cassatie er noodzakelijkerwijze toe gebracht te beslissen dat de betwiste bepaling de openbare orde aanbelangt en dat de veroordeling tot schadevergoeding ambtshalve moet worden uitgesproken. Het gaat geenszins om een jurisprudentiële constructie die zonder meer zou kunnen worden gewijzigd en waardoor het Hof zou worden verhinderd te oordelen over de grondwettigheid van het bovenvermelde artikel 136.

Memorie van antwoord van W. Theunissen

A.5.1. De eisende partij voor het Hof van Cassatie kan niet ontkennen dat het openbaar ministerie tot taak heeft in het algemeen belang de strafvordering uit te oefenen, terwijl de burgerlijke partij uitsluitend het eigen belang nastreeft.

Weliswaar zal de burgerlijke partij gebruik maken van de strafvordering, maar zij is daartoe niet verplicht. Zij kan haar eisen ook voor de burgerlijke rechter formuleren of de behandeling van de zaak ten gronde voor de strafrechter afwachten om zich dan als burgerlijke partij te manifesteren.

Als de burgerlijke partij verkiest haar belangen reeds voor de onderzoeksgerechten te behartigen en dit voort te zetten niettegenstaande een buitenvervolginstelling door de raadkamer, dan dient zij zich er rekenschap van te geven dat dit de verdachte in een ongunstige situatie brengt en dat die verplicht wordt zich verder te verdedigen op het louter persoonlijke initiatief van een burgerlijke partij.

De burgerlijke partij mag dan al een « waakhond-functie » hebben, maar in de meeste gevallen zal het hoger beroep van die partij in het licht van haar eigen belang worden ingesteld. De eisende partij voor het Hof van Cassatie poogt ten onrechte de gelijkwaardigheid tussen het openbaar ministerie en de burgerlijke partij te bepleiten.

A.5.2. De eisende partij voor het Hof van Cassatie betoogt ten onrechte dat de *ratio* van artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering vervallen is door het feit dat het hoger beroep van de burgerlijke partij, ingevolge de wijziging bij wet van 20 juli 1990, niet langer de invrijheidstelling van de verdachte verhindert.

Ook vroeger was het hoger beroep tegen de beschikking van de raadkamer niet beperkt tot het enkele geval van invrijheidstelling van de verdachte. Hoger beroep was mogelijk telkens wanneer de beschikking van de raadkamer een hinderpaal vormde voor de uitoefening van de strafvordering en, wat de burgerlijke partij betreft, voor de uitoefening van de burgerlijke vordering.

Memorie van antwoord van de Ministerraad

A.6.1. Het objectieve karakter van de aansprakelijkheid van de burgerlijke partij vloeit niet voort uit artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering, maar uit de rechtspraak.

Zo die rechtspraak al vaststaat, maakt zij niettemin geen deel uit van de normen waarvan het Hof de grondwettigheid kan toetsen.

A.6.2. In de rechtsleer wordt onder andere gesproken van « misplaatst », « ongerechtvaardigd », « tergend » en « lichtzinnig » verzet, wat wijst op een foutieve gedraging. Uit een onderzoek van bepaalde rechtspraak blijkt dat de veroordeling van de burgerlijke partij op basis van artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering het bestaan veronderstelt van een fout, in tegenstelling tot wat algemeen wordt beweerd.

- B -

B.1. Krachtens artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering kunnen de procureur des Konings en de burgerlijke partij hoger beroep instellen, voor de kamer van inbeschuldigingstelling, tegen de beschikkingen van de raadkamer die het voortzetten van de strafvordering in de weg staan.

Artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering bepaalt : « De burgerlijke partij die op haar verzet in het ongelijk wordt gesteld, wordt tot schadevergoeding jegens de verdachte veroordeeld. » Het Hof dient na te gaan of die bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, doordat de burgerlijke partij die op haar verzet tegen een beschikking van buitenvervolginstelling van de raadkamer in het ongelijk wordt gesteld, tot schadevergoeding jegens de verdachte wordt veroordeeld, terwijl de Staat niet tot schadevergoeding wordt veroordeeld wanneer de procureur des Konings in het ongelijk wordt gesteld.

B.2. Er bestaat, tussen het openbaar ministerie en de burgerlijke partij, een fundamenteel verschil dat op een objectief criterium berust. Het openbaar ministerie is, in het belang van de maatschappij, belast met de opsporing, de vervolging en de bestrafing van misdrijven (artikelen 22 tot 47 van het Wetboek van Strafvordering) en vordert toepassing van de strafwet (artikel 138 van het Gerechtelijk Wetboek). De burgerlijke partij behartigt haar persoonlijk belang en beoogt, bij de burgerrechtelijke vordering, de vergoeding te verkrijgen van de schade die haar door het misdrijf werd toegebracht.

B.3. Dat verschil verantwoordt dat het openbaar ministerie en de burgerlijke partij verschillend worden behandeld wanneer hun verzet wordt verworpen door de kamer van inbeschuldigingstelling. Het rechtsmiddel dat krachtens artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering voor de burgerlijke partij openstaat is een uitzondering op de regel volgens welke het openbaar ministerie de toepassing van de strafwet vordert. De wetgever vermocht te vrezen dat de burgerlijke partij misbruik maakt van haar recht van hoger beroep en de verdachte schaaft door het onderzoek te verlengen, om redenen die geen verband houden met het algemeen belang, door een ongepast verzet. Tegenover de bestreden maatregel staat het uitzonderlijke recht van de burgerlijke partij dat ertoe leidt dat de strafvordering wordt aangehouden.

B.4. De maatregel beperkt niet op buitensporige wijze de rechten van de persoon die beweert

benadeeld te zijn : die heeft de mogelijkheid zijn vordering voor de burgerlijke rechter te brengen. De sanctie is niet onevenredig : de kamer van inbeschuldigingstelling heeft de mogelijkheid, afhankelijk van de omstandigheden, de verdachte een symbolisch bedrag toe te kennen. De procedure sluit niet ieder debat uit : niets belet de burgerlijke partij, subsidiair, te pleiten over de omvang van de schadevergoeding waarmee zij wordt bedreigd.

B.5. Er dient negatief op de vraag te worden geantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 136 van het Wetboek van Strafvordering, in zoverre het bepaalt dat de burgerlijke partij die op haar verzet in het ongelijk wordt gesteld, tot schadevergoeding jegens de verdachte wordt veroordeeld, zonder dat een soortgelijke bepaling de Staat tot eenzelfde schadevergoeding verplicht indien de procureur des Konings op zijn verzet in het ongelijk wordt gesteld, schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 9 november 1995.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

L. De Grève